

ارزیابی اثرات گردشگری بر روستای قوری قلعه

ادریس باباخانزاده*

صدیقه لطفی**

چکیده

گردشگری روستایی یکی از شاخه‌های صنعت گردشگری است که با توجه به ظرفیتهای فراوان موجود در روستاها می‌تواند نقشی مهم و تعیین کننده در تجدید حیات روستاها، ایجاد اشتغال و درآمد برای آنها، حفاظت از میراث‌های گوناگون طبیعی، تاریخی و فرهنگی و در نهایت توسعه‌ی یکپارچه و پایدار روستایی داشته باشد. هدف از پژوهش حاضر بررسی اثرات مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی گردشگری بر روستای قوری قلعه و ساکنان آن در استان کرمانشاه است. این روستا با توجه به جاذبه‌ی منحصر به فرد خود سالیانه پذیرای هزاران گردشگر از اقصی نقاط کشور است. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی و نحوه‌ی گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی بوده و برای درک بهتر موضوع علاوه بر مشاهدات مکرر میدانی و مصاحبه با ساکنین روستا، جهت دستیابی به اطلاعات جامع‌تر تعداد ۱۵۰ پرسشنامه در میان ساکنان روستا به طور تصادفی پر شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از نمونه‌ها، از روشهای آمار توصیفی و استنباطی همچون T تک نمونه‌ای و کای اسکویر استفاده شده است. در این پژوهش علاوه بر بررسی اثرات گردشگری به شناسایی بازار گردشگری روستا نیز پرداخته شده و نتیجه آن به صورت نقشه ارائه شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از دیدگاه ساکنین گردشگری اثرات اقتصادی مثبتی چون ایجاد فرصتهای شغلی، افزایش درآمد را به همراه داشته در عین حال باعث افزایش شدید قیمت زمین و سوداگری آن و کاهش تولیدات کشاورزی شده است. از لحاظ اجتماعی اثرات مثبت بسیار زیادی چون کاهش مهاجرت، شهرت روستا، بالا رفتن سطح آگاهی‌های مردم و بهبود مسکن را به همراه داشته و نهایتاً از لحاظ زیست محیطی و کالبدی اثرات منفی چون آلودگی منابع آب، تخریب باغات و جنگل، تغییر کاربری اراضی، تغییر الگوی مسکن را به همراه داشته است. در پایان نیز ضمن نتیجه‌گیری به ارائه‌ی راهکار به منظور بهبود اثرات گردشگری بر ساکنان روستا و حتی منطقه پرداخته شده است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، توسعه‌ی روستایی، اثرات اجتماعی؛ اقتصادی؛ زیست محیطی، قوری قلعه، کرمانشاه.

* کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان (نویسنده مسئول) Edris.babakhanzadeh@yahoo.com

** دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه مازندران

تاریخ پذیرش: ۹۱/۸/۲۹

تاریخ دریافت: ۹۰/۱۰/۱۴

مقدمه

طرح مسئله

صنعت مسافرت و گردشگری بزرگترین و متنوع ترین صنعت (همتی نژاد و همکاران، ۱۳۸۷: ۹۴) و یکی از اشتغال‌زاترین و پردرآمدترین صنایع در دنیا به شمار می‌رود (تقدیسی زنجانی، ۱۳۸۶: ۱۸۲). این صنعت با شروع قرن بیست و یکم به یکی از پر درآمدترین صنایع در دنیا تبدیل شده و رقابت فشرده‌ای را در بسیاری از کشورهای جهان برای جذب جهانگردان به وجود آورده است (ابراهیم زاده، ۱۳۸۸: ۱۰۸). سرمایه داری عصر ما صنعت توریسم و گذران اوقات فراغت را به صورت مهمترین صنعت درآورده است. از این‌رو دریاها، کوهها، جزایر و حتی صحراها به تصرف انسان درآمده است (شکویی، ۱۳۸۹: ۲۹۸). بخش بسیار مهمی از فعالیتهای جهانگردی در دنیا مبتنی بر بهره‌مندی از طبیعت است که امروزه اکوتوریسم نام گرفته است و ایجاد اشتغال و توسعه‌ی منطقه‌ای از آثار مهمی است که توسعه‌ی اکوتوریسم به همراه آورده است (فرج زاده اصل، ۱۳۸۷: ۳۶). یکی از حوزه‌های مورد مطالعه برای جغرافی‌دانها و همچنین دیگر محققان گردشگری اثرات گردشگری و تفریحات بر جامعه‌ی مقصد است. پیامدهای گردشگری اغلب در یک چارچوب نظریه‌ای شامل اثرات اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی و فرهنگی بررسی می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۷: ۸۹).

فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی به طور چشمگیری از دهه‌ی ۷۰ در تمام کشورهای توسعه یافته افزایش یافته و نقش کلیدی را در توسعه‌ی بعضی مناطق روستایی که از نظر اقتصادی دچار رکود شده‌اند داشته است (Rosa, 2002: 1001). هرچند طی سالهای اخیر گردشگری به مثابه‌ی ابزاری برای ارتقای توسعه‌ی اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی که دچار بحران و رکود شده‌اند، مورد توجه قرار گرفته است اما به‌عنوان یک ابزار رشد روستایی، باید خود را با سازوکارهای بازاریابی معاصر وفق دهد (Isabel, 2005: 951). در کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه‌ی اقتصادی و به ویژه در کشور اسپانیا تمایل شدیدی در مردم شهر برای انتخاب نواحی روستایی برای گذراندن تعطیلات به وجود آمده است (Rosa, 2002: 1003). اغلب برآوردها نشان می‌دهد که گردشگری در نواحی روستایی ۱۰ تا ۲۵ درصد تمام انواع فعالیت

گردشگری را به خود اختصاص داده است (رضوانی، ۱۳۸۷: ۸۶). نبود ظرفیت و درک کافی از فرهنگ گردشگری به وسیله مردم یک مشکل عادی است که در هر جایی در توسعه گردشگری روستایی پیدا می شود (Liu, 2006: 878).

گردشگری روستایی پدیده‌ای بسیار قدیمی است که ابتدا در نیمه‌ی دوم قرن ۱۸ در بریتانیا و سپس در کل اروپا ظاهر شد (رضوانی، ۱۳۸۷: ۳۶). کشور ایران یکی از قدیمی‌ترین کشورها با تمدن کهن است که دارای هزاران جاذبه‌ی تاریخی است به گونه‌ای که تا کنون هشت مکان تاریخی آن به ثبت جهانی رسیده است. بنا به عقیده‌ی گورمان معماری ایرانی، میراث تاریخی سنتها و جاذبه‌های طبیعی اصلی‌ترین عواملی هستند که باعث جذب گردشگران به ایران می‌شوند (Zamani farahani, 2008: 1233). غنای جاذبه‌ها در ایران موجب شده است که آن‌را جهانی در یک مرز بنامند. جاذبه‌های ایران آنقدر متنوع است که تقریباً برای هر سلیقه‌ای انگیزه‌ی کافی برای سفر بدین کشور به وجود می‌آورد (مهدوی، ۱۳۸۷: ۴۰). در حال حاضر الگوهای مختلفی از گردشگری در نواحی روستایی کشور وجود دارد که مهمترین آنها گردشگری خانه های دوم، گردشگری مذهبی، اکوتوریسم و گردشگری مبتنی بر طبیعت و گردشگری تاریخی و فرهنگی است (رضوانی، ۱۳۸۷: ۳۰۶). برخورداری روستاهای ایران از جاذبه‌های طبیعی، منابع و پتانسیل‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی التزامی در توسعه‌ی توریسم روستایی به شمار می‌رود (شهیدی، ۱۳۸۸: ۹۹) در میان استانهای کشور، استان کرمانشاه در غرب کشور با توجه به پیشینه‌ی تاریخی خود دارای جاذبه‌های منحصر به فردی در زمینه‌های مختلف است که به صورت ناهمگونی در سراسر استان پخش شده‌اند. در این استان به واسطه‌ی جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی و تفاوت‌های اقلیمی روستاهایی با عملکردها و تیپهای مختلف در آن ایجاد شده است. در استان کرمانشاه دست کم ۵۰ نقطه روستایی وجود دارند که هر یک با ویژگی‌های مختلف توان جذب گردشگران با اهداف و تقاضاهای متفاوتی را دارا می‌باشند (مهندسین مشاور تدبیر شهر، ۱۳۸۴: ۲۲۵) و می‌توان از روستاهایی چون سراب نیلوفر در نزدیکی شهر کرمانشاه، روستای هجیج و شمشیر در شهرستان پاوه، روستای شروینه در شهرستان جوانرود و نهایتاً روستای قوری قلعه در شهرستان روانسر نام برد که از طرف سازمان میراث فرهنگی استان کرمانشاه به عنوان مناطق نمونه‌ی گردشگری

انتخاب شده‌اند و هر ساله میزبان هزاران گردشگر هستند اشاره کرد. انتخاب روستاهای هدف گردشگری که از نیمه‌ی دوم سال ۱۳۸۳ شروع شده با هدف ساماندهی و معرفی جاذبه‌های این روستاها به گردشگران داخلی و خارجی صورت گرفته است (رضوانی، ۱۳۸۷: ۳۳۲). در فضای کشور ایران، ۳۷۰ روستا به عنوان روستاهای هدف طرح گردشگری شناخته شده‌اند (محمدی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲).

در میان تمام جاذبه‌های گردشگری روستایی استان کرمانشاه، غار قوری قلعه به عنوان یک اثر طبیعی و ملی با توجه به امکاناتی (پارکینگ، سرویس بهداشتی، رستوران، آب آشامیدنی سالم، سایبان و غیره) که دارد و سرمایه‌گذاری‌های زیادی که در آن صورت گرفته نسبت به دیگر جاذبه‌ها دارای گردشگر بیشتری است. این جاذبه‌ی ملی از سال ۱۳۷۸ میزبان گردشگران زیادی بوده و طی چند سال اخیر با توجه به میزان شناخته‌شدگی آن، تعداد گردشگران وارد شده به این مجموعه چند برابر شده است. افزایش تعداد گردشگران برای ساکنین روستا پیامدهای زیادی در تمامی زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی به همراه دارد و هم اکنون روستای قوری قلعه با مسائلی همچون کاهش شدید تولیدات کشاورزی و دامی، افزایش شدید و کاذب قیمت زمین در روستا، آلودگی‌های صوتی و به ویژه زیست محیطی، افزایش اشتغال در بخش رسمی و به ویژه غیر رسمی در قالب دستفروشی، تغییرات شدید کاربری اراضی و باغات نزدیک غار، تخریب و نابود مراتع و جنگلها و حتی باغات روستا، مشکلات دفع زباله، افزایش ساخت و ساز با معماری شهری و ... روبه رو است. در همین راستا پژوهش حاضر به بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی گردشگری بر روستای قوری قلعه در شهرستان روانسر می‌پردازد. متناسب با موضوع اصلی پژوهش می‌توان اهداف کلی آن را اینگونه بیان کرد:

- بررسی اثرات مثبت و منفی اقتصادی گردشگری بر ساکنین روستا،
- بررسی اثرات مثبت و منفی اجتماعی - فرهنگی گردشگری بر ساکنین روستا،
- بررسی اثرات مثبت و منفی زیست محیطی و کالبدی گردشگری بر روستا و ساکنین آن،

- تعیین بازار گردشگری غار قوری قلعه،

- ارائه راهکار و پیشنهادهایی برای تقویت هر چه بیشتر نقش گردشگری در توسعه روستا در ابعاد مختلف.

فرضیات پژوهش

- گردشگری در روستای قوری قلعه در زمینه‌ی اقتصادی تأثیرات مثبت و منفی بر روی ساکنین داشته است،
- گردشگری در روستای قوری قلعه در زمینه‌ی اجتماعی تأثیرات مثبت و منفی بر روی ساکنین داشته است،
- گردشگری در روستای قوری قلعه در زمینه‌ی زیست محیطی و کالبدی تأثیرات مثبت و منفی بر روی روستا داشته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف توصیفی - تحلیلی است، رویکرد قیاسی دارد و برای چارچوب نظری آن از نظریات و مفاهیم مرتبط با موضوع تحقیق استفاده شده است. نحوه‌ی گردآوری اطلاعات آن ترکیبی از روشهای گوناگونی چون روشهای اسنادی و میدانی در قالب پرسشنامه و مشاهده‌ی مستقیم و مصاحبه با ساکنین و مسئولان روستا بوده است. یکی از روشهای بسیار متداول در گردآوری اطلاعات میدانی روش پرسشنامه‌ای است که امر گردآوری اطلاعات را در سطح وسیع امکانپذیر می‌سازد (حافظ نیا، ۱۳۸۸: ۱۸۲). روش مشاهده‌ی مستقیم نیز بر اساس جمع‌آوری اطلاعات در طول تاریخ جغرافیا بوده است (علیجانی، ۱۳۸۴: ۸). قلمرو زمانی تحقیق از ابتدای فروردین ماه سال ۱۳۹۰ تا اواخر شهریورماه ۱۳۹۰ و قلمرو مکانی تحقیق نیز روستای قوری قلعه از توابع شهرستان روانسر در استان کرمانشاه بوده است. به طور کلی در این پژوهش علاوه بر مشاهدات میدانی مکرر و مصاحبه با ساکنین روستا و مسئولان (شورا و دهیاری روستا)، جهت دستیابی به اطلاعات جامعتر از پرسشنامه محقق ساخته نیز استفاده شده است. این پرسشنامه شامل شش پرسش برای بررسی مؤلفه‌های اقتصادی، هشت پرسش برای بررسی مؤلفه‌های اجتماعی و هشت پرسش نیز برای بررسی مؤلفه‌های کالبدی و زیست محیطی بوده است. تمامی پرسشها نیز به صورت پنج

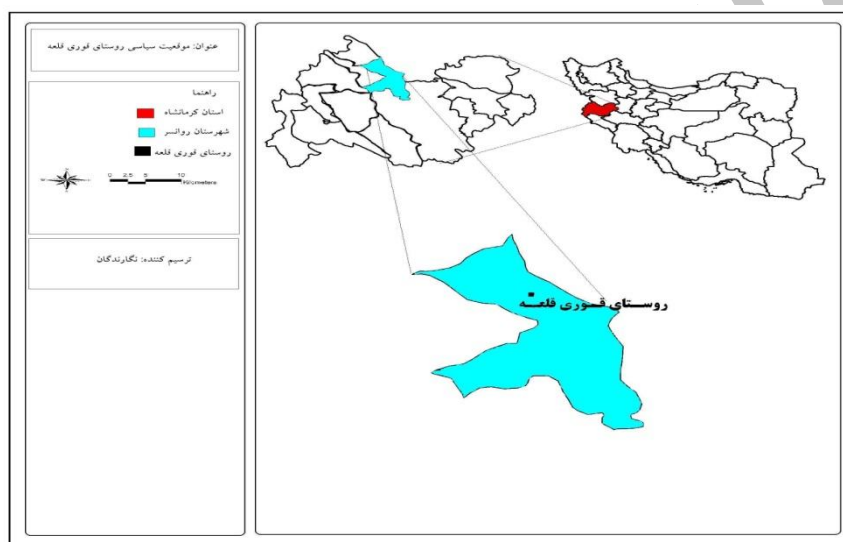
گزینه‌ای و بر اساس طیف لیکرت تنظیم شده‌اند. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی خانوارهای ساکن روستای قوری قلعه در شهرستان روانسر است. برای تعیین نمونه به منظور پیمایش خانوار از روش نمونه‌برداری به صورت تصادفی ساده و استفاده از پرسشنامه به نسبت حجم نمونه بوده است. این نمونه بر اساس این اصل انتخاب می‌شود که کلیه‌ی افراد جامعه‌ی مورد مطالعه با هم مشابهت دارند و متجانس یا در واقع یک‌دست هستند (حافظ نیا، ۱۳۸۸: ۱۲۳). برای تعیین حجم نمونه نیز از فرمول کوکران استفاده شده که تعداد ۱۵۰ نفر بوده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به این شکل بوده که اطلاعات طبقه‌بندی شدند و سپس با استفاده از تکنیک‌های کمی آمار توصیفی و استنتاجی (T تک نمونه‌ای و کای اسکوتر) و نرم افزار Spss برای داده‌های کمی به دست آمده از پرسش‌نامه‌ی خانوار و شیوه‌ی تحلیل محتوا برای داده‌های کیفی به دست آمده از مصاحبه‌ها، مطالعات اسنادی و مشاهدات فرایند تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق به اجرا درآمده است.

منطقه‌ی مورد مطالعه

روستای قوری قلعه مرکز دهستان قوری قلعه در بخش شاهو از شهرستان روانسر در استان کرمانشاه است. این روستا در فاصله‌ی ۲۳ کیلومتری شهر روانسر و ۸۵ کیلومتری مرکز استان قرار دارد. جمعیت روستا در سال ۱۳۹۱ بر اساس اطلاعات بدست آمده از خانه‌ی بهداشت روستا ۱۰۰۶ نفر در قالب ۲۴۹ خانوار بوده است. جاذبه‌ی مهم و منحصر به فرد این روستا غاری با اسم خود روستا به نام غار قوری قلعه است. قدمت این غار به ۶۵ میلیون سال قبل می‌رسد و تنها ۳۰ سال از شناسایی آن می‌گذرد و به عنوان یکی از هفت اثر طبیعی ملی کشور^۱ به ثبت رسیده است (ضرابی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۲). گردشگری روستای قوری قلعه گردشگری مبتنی بر طبیعت و تفرج است. جاذبه‌های طبیعی به نسبت دیگر جاذبه‌ها داری جایگاه شاخصی در این منطقه بوده به گونه‌ای که در میان جاذبه‌های موجود در منطقه‌ی اورامانات غار قوری قلعه به عنوان دومین جاذبه‌ی برتر پس از بازارچه مرزی شهر جوانرود از دید گردشگران در سال

۱- آثار طبیعی ملی عبارتست از پدیده‌های نمونه و نادر گیاهی، حیوانی، اشکال یا مناظر کم نظیر، کیفیت ویژه زمین و یا درختان کهنسال، که با داشتن ارزشهای خاص تحت حفاظت قرار می‌گیرند (رضوانی، ۱۳۸۷: ۳۰۲).

۱۳۸۹ شناخته شده و این نشان از اهمیت ویژه‌ی این مکان دارد. بررسی آمار گردشگران وارده شده به این مجموعه بیانگر رشد بسیار زیاد آن بوده است، به گونه‌ای که تعداد بازدیدکنندگان غار در سال ۱۳۸۱ تعداد ۱۱۶۰۰۰ نفر بوده که این رقم در سال ۱۳۸۶ به ۴۱۸۰۰۰ نفر رسیده (میرزایی، ۱۳۹۰: ۲۰) و در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۵۰۰ هزار نفر بوده است. گسترش جریان حرکت‌های گردشگری به این روستا که از اواخر دهه‌ی ۷۰ شروع شده اثرات مثبت و منفی زیادی را در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی به همراه داشته است.

نقشه شماره ۱. موقعیت جغرافیایی روستای قوری قلعه

به طور کلی مهمترین جاذبه‌های گردشگری این روستا عبارت‌اند از: جاذبه‌های طبیعی: مهمترین آن همان غار است و یکی از پدیده‌های نادر در سطح زمین می‌باشد. قدمت این غار (۶۵ میلیون سال پیش) نشان از اهمیت ویژه‌ی آن دارد. علاوه بر غار می‌توان به جنگل‌های بکر بلوط در اطراف غار و روستا نیز اشاره کرد که یکی از فاکتورهای کلیدی در جذب گردشگران به منطقه است. جاذبه‌های درمانی: از مهمترین این جاذبه‌ها در این روستا و حتی منطقه می‌توان به هوای پاک و سالم و چشم‌اندازهای زیبای طبیعی اشاره کرد که این جاذبه‌ها در آرامش فکری و روحی افراد گریزان از محیط‌های شلوغ شهری تأثیر مهمی دارد.

جاذبه‌های اجتماعی: ویژگی‌های اجتماعی نظیر فرهنگ و آداب و رسوم، زبان و گویشهای مختلف محلی، تنوع پوشش برای مردان و به ویژه زنان، ویژگیهای معماری مسکن و بافت روستایی خاص را شامل می‌شود که هر کدام از آنها تأثیرات بسزایی در جذب گردشگران دارد.

جاذبه‌های ورزشی - تفریحی: نظیر پیاده روی، کوهنوردی و حتی غارنوردی.

از مهمترین جاذبه‌های اطراف این مجموعه نیز می‌توان به بازارچه‌ی جوانرود در ۳۰ کیلومتری غار، سراب روانسر در شهر روانسر و شهر پاوه با بافت معماری بی‌نظیر خود در ۲۵ کیلومتری مجموعه و روستا اشاره کرد که تماماً جزء مکانهای گردشگر پسند در منطقه است.

امکانات و خدمات گردشگری در روستا

امکانات اقامتگاهی، پذیرایی و تفریحی: یکی از عوامل اساسی در صنعت گردشگری امکانات اقامتی است. روستای قوری قلعه و حتی دیگر روستاهای منطقه امکانات اقامتی استاندارد و مدرن ندارند و اکثر گردشگران با توجه به اینکه در فصل تابستان از این غار بازدید می‌نمایند از چادرهای شخصی در این مجموعه استفاده می‌کنند. هر چند که در حال حاضر اتاق‌هایی توسط بخش خصوصی برای اقامت گردشگران با امکانات ابتدایی اجاره داده می‌شود.

از لحاظ امکانات پذیرایی باید گفت که در این مجموعه هیچ‌گونه کمبودی احساس نمی‌شود به گونه‌ای که در حال حاضر بر اساس برداشت‌های میدانی تعداد پنج واحد پذیرایی با انواع غذاهای متنوع به گردشگران و مسافران خدمات رسانی می‌کنند. بیشتر واحدهای پذیرایی بین راهی شهرستان نیز در نزدیکی همین مجموعه احداث شده‌اند.

امکانات و خدمات حمل و نقل: مجموعه تفریحی گردشگری غار قوری قلعه در ۵۰۰ متری محور اصلی روانسر - پاوه واقع شده و خود روستا نیز در ۷۰۰ متری همین محور قرار گرفته است، این محور کیفیت بسیار مطلوبی دارد و در خود مجموعه نیز دو پارکینگ برای گردشگران احداث شده که نمونه‌ی آن در دیگر مناطق شهرستان به چشم نمی‌خورد. هر چند که راه دسترسی به روستا و باغات اطراف کیفیت مطلوبی

ندارد ولی گردشگران از آن نهایت استفاده را می‌برند. از دیگر امکانات این مجموعه می‌توان به سرویس‌های بهداشتی استاندارد، آب لوله کشی، نمازخانه، سایبان و سکوهای سیمانی و آلاچیق اشاره کرد.

مبانی نظری پژوهش

گردشگری روستایی

در میان فعالیتهای بشری کمتر فعالیتی است که همچون گردشگری توانسته باشد توجه همزمان محققان شاخه‌های مختلف علمی را به خود جلب نماید (کاویانی، ۱۳۸۶: ۳۲). گردشگری فعالیتی گسترده است که دارای تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی زیادی بوده است (علیزاده، ۱۳۸۲: ۵۷). در دهه‌ی پایانی قرن بیستم بسیاری از برنامه‌ریزان اجتماعی - اقتصادی در کشورهای اروپایی گردشگری را روشی مطمئن با چشم‌اندازی بسیار روشن برای توسعه‌ی روستاها به ویژه محرومترین آنها معرفی کرده‌اند (رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۱: ۲۳) و امروزه به دلیل اثرات چشمگیری که این فعالیت‌ها در اقتصاد مناطق پذیرنده گردشگران بر جای می‌گذارد، توجه فراوانی به این زمینه از فعالیتهای می‌شود. پیچیدگی و تراکم موجود در زندگی‌های شهری، عده‌ی زیادی از مردم را متوجه طبیعت می‌کند و در این میان مناطقی که دارای توان‌های طبیعی با ارزشتری باشند، بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد (علیزاده، ۱۳۸۲: ۵۵). گردشگری روستایی یک فعالیت چند جانبه است (Akca, 2006: 2837) و در بسیاری از کشورهای جهان از تشویق‌هایی بنیادی برخوردار بوده و حتی در بسیاری از موارد توسط بخش خصوصی و عمومی از لحاظ مالی حمایت می‌شود (Sharply, 2002: 368/ Fleiscer, 1997: 234). گردشگری روستایی برای توسعه‌ی اقتصادی بسیار مهم است، زیرا آن نقش مهمی را در توسعه‌ی روستایی بازی می‌کند و به همین خاطر برنامه‌ریزان و کارشناسان بر آن تمرکز کرده‌اند (azami& e tal, 2011: 105). پتانسیل گردشگری در هر روستا بیش از هر چیز به سرمایه‌های جغرافیایی، کیفیت مناظر طبیعی و آثار تاریخی و فرهنگی بستگی دارد (مهدوی، ۱۳۸۷: ۴۰). توسعه‌ی گردشگری روستایی به عنوان یک راه حل بالقوه برای حل بسیاری از مشکلات مناطق روستایی شناخته شده است و در زمینه‌های مختلفی چون رشد اقتصادی (ایجاد اشتغال در زمینه

های مرتبط با گردشگری، تجارت و صنایع دستی، ایجاد یک بازار جدید برای تولیدات کشاورزی)، توسعه‌ی اجتماعی - فرهنگی (افزایش جمعیت ساکن در مناطق روستایی، تقویت و بهبود خدمات عمومی) و نهایتاً حفاظت و بهبود محیط طبیعی و زیرساخت‌های موجود می‌تواند مفید و مؤثر واقع شود (Sharply, 2002: 234). هر چند که در زمینه‌ی کاربری اراضی با تغییراتی در فرم و توزیع همراه بوده است (Williams, 2009: 326). گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه‌ی اقتصادی - اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد (رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۱: ۲۶) نباید از نظر دور داشت که موفقیت گردشگری روستایی مرهون محیط زیست سالم و جالب توجه روستاست (تقدیسی زنجانی، ۱۳۸۶: ۱۸۶)

گردشگری پایدار روستایی

در جهان کلمه‌ی پایداری در بسیاری از زمینه‌ها و رشته‌ها مورد استفاده قرار گرفته است (Fons & e tal, 2011: 551) توسعه را زمانی پایدار می‌خوانیم که مخرب نباشد و امکان حفظ منابع، اعم از آب، خاک، منابع ژنتیکی، گیاهی و جانوری را برای آیندگان فراهم آورد. در توسعه‌ی پایدار اصل این است که منابع طبیعی پایه به گونه‌ای محافظت شوند که نسل‌های آینده دست کم بتوانند به اندازه‌ی نسل کنونی تولید و مصرف کنند (زاهدی، ۱۳۸۲: ۹۰). در واقع توسعه‌ی پایدار توسعه‌ای است که نیازهای نسل حاضر را برآورده کند بدون اینکه توانایی نسل‌های آینده را در برآوردن نیازهایشان به مخاطره بیندازد و از دو جزء توسعه و شرایط دسترسی به پایداری تشکیل شده است. توسعه‌ی پایدار یک راهبرد توسعه است که تمامی استعدادها، منابع طبیعی و انسانی، همچنین مالی و استعدادهای فیزیکی را برای افزایش طولانی مدت سلامتی و رفاه مدیریت می‌کند (Cevat, 2001: 290). توسعه‌ی پایدار گردشگری توسعه‌ای است که در آن توازن و تعادل، حفظ ارزشها و کیفیت اخلاقیات و اصول اقتصادی و نیز مزیت‌های اقتصادی همه به همراه هم دیده شده و کوشش می‌شود تا توسعه‌ای متعادل و همه‌جانبه جایگزین توسعه‌ی صرفاً اقتصادی گردد (علی محسنی، ۱۳۸۸: ۱۵۲). در رهیافتهای توسعه‌ی روستایی، که اغلب با عنوان "توسعه روستایی یکپارچه" مطرح

شده‌اند، بر افزایش درآمد روستاییان، کاهش فقر و نابرابری و افزایش ارزش افزوده اقتصادی در بخش روستایی تأکید می‌شود (افروخته و همکاران، ۱۳۸۸: ۵). به طور کلی باید گفت که در مورد توسعه گردشگری روستایی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد که در جدول یک به مهم‌ترین آنها اشاره شده است.

Archive of SID

جدول ۱. هدفها و آثار نظرات و دیدگاههای مربوط به توسعه گردشگری روستایی

آثار و پیامدها	هدفها	نوع نگرش به توسعه گردشگری روستایی
<ul style="list-style-type: none"> - ثبات جمعیت - حل معضل بیکاری - افزایش ضریب تکاثر درآمد - بهره برداری از منابع فاقد ارزش اسنادی 	<ul style="list-style-type: none"> - حل توسعه نیافتگی روستایی - کاهش مهاجرت - راه حل نهایی توسعه روستایی - کاهش آثار منفی و بهره برداری از آثار مثبت - کمک به توسعه سایر بخشهای اقتصاد روستایی 	<p>گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی</p>
<ul style="list-style-type: none"> - تحول در نگرشهای اجتماعی جامعه روستایی - افزایش کیفیت زندگی - متنوع سازی اقتصاد روستایی - اهمیت به تولیدات بومی - تحول در نگرشهای اجتماعی جامعه روستایی 	<ul style="list-style-type: none"> - توزیع عادلانه درآمدها - تقاضا برای بهبود کیفیت زندگی - متنوع سازی فعالیتهای اقتصادی روستا - افزایش تقاضا برای محصولات محلی - تشویق به سرمایه گذاری در بخش غیرکشاورزی 	<p>گردشگری روستایی به عنوان سیاست بازساخت</p>
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش مشارکت مردمی در گردشگری و توسعه روستایی - حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی - تبدیل چرخه توسعه از محلی به بین المللی 	<ul style="list-style-type: none"> - جلب رضایت بازدیدکنندگان - ایجاد فرصتهای درآمدزا برای ساکنان بومی - افزایش کیفیت زندگی - افزایش میزان مشارکت مردم 	<p>گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار</p>

مأخذ: رکن الدین افتخاری، ۱۳۸۱: ۳۵

اثرات گردشگری بر جوامع میزبان

گردشگری اثرات گوناگونی بر مقصد و جامعه میزبان به جای می‌گذارد. این اثرات طیف گسترده‌ای از اثرات اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، سیاسی یا زیست محیطی را شامل می‌شود. نوع و میزان اثرات گردشگری در یک مقصد از عوامل متعددی متأثر می‌شود؛ از جمله مهمترین این عوامل ویژگیهای جامعه میزبان و میهمان و ماهیت فعالیت‌های گردشگری در مقصد است (ضیایی، ۱۳۸۹: ۲۰۷). تجربه نشان داده است که هر کجا گردشگری به طور اتفاقی و بدون وجود برنامه‌ریزی و راهبرد مشخص توسعه یابد، مشکلات زیست محیطی و اجتماعی متعددی ظهور پیدا می‌کند و در دراز مدت مشکلات گردشگری بیشتر از فواید آن خواهد شد (خانی، ۱۳۸۸: ۵۴). توسعه گردشگری در نقاط روستایی دارای آثار مثبتی همچون افزایش میزان درآمد ساکنین، ایجاد فرصتهای شغلی، جلوگیری از مهاجرت‌های روستایی، برانگیختن دلبستگی و تقویت پایبندی روستاییان به آداب و رسوم محلی، تجدید حیات مناطق توسعه نیافته یا غیرصنعتی؛ نوزایی هنرها و فنون محلی و فعالیتهای فرهنگی سنتی؛ افزایش علم و دانایی، نزدیکی اقوام و ملل مختلف، بهبود زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی، نوسازی سنتهای معماری محلی و افزایش توجه به حفاظت از مناطق فوق‌العاده زیبا را به همراه داشته است. همچنین اثرات منفی نیز همچون انسداد منافع اقتصادی توسط نخبگان محلی، افزایش قیمت زمین، کوتاه مدت بودن فرصتهای شغلی ایجاد شده، از بین رفتن شیوه زندگی روستایی، تقلید جوانان روستایی از گردشگران و افزایش کالاهای تجملاتی شهری و در زمینه زیست محیطی اثرات مثبت و منفی همچون حفاظت از حیات وحش، بهبود زیرساختهای روستایی، آلودگی منابع آب، افزایش آلودگی صوتی، تخریب باغات، افزایش زباله، از بین رفتن درختان و پوشش جنگلی نواحی روستایی را به همراه دارد (علیزاده، ۱۳۸۲: ۵۹ / شهیدی، ۱۳۸۸: ۱۰۳ / ضیایی، ۱۳۸۹: ۲۰۷ / علیقلی زاده فیروزجایی، ۱۳۸۹، ۴۳ / ضرابی، ۱۳۹۰: ۳۹ / منشی زاده، ۱۳۸۴: ۱۰۵ / مهدوی، ۱۳۸۷: ۴۵) سه نوع اشتغال در بازتاب اقتصادی گردشگری مطرح است که عبارت‌اند از اشتغال مستقیم حاصل از هزینه‌های انجام شده برای تسهیلات گردشگری نظیر هتلها، اشتغال غیرمستقیم در بخش بازرگانی متأثر از گردشگری به شیوهی ثانویه مثل حمل و نقل محلی و اشتغال تشویقی که ناشی از خرج

کردن پولی است که ساکنان محلی از درآمدهای گردشگری خود به دست می آورند (رمضانی دارابی، ۱۳۸۲: ۵۱). به طور کلی می توان مهمترین تأثیرات گردشگری بر جوامع میزبان را اینگونه بیان کرد:

- توسعه ی صنعت گردشگری در مناطق روستایی باعث ایجاد اشتغال در هر دو بخش رسمی و غیررسمی شده و همین عامل موجب افزایش درآمدهای ریالی و ارزی خواهد شد.
- رفت و آمد گروه های اجتماعی مختلف و مسافران داخلی و خارجی با دیدگاه های گوناگون نه تنها باعث افزایش سطح فعالیت های تولیدی، خدماتی و امکانات اشتغال می شود، بلکه باعث آشنایی مردم محلی با فرهنگ و باورها و رفتارهای اجتماعی یکدیگر می شود و همین عامل خود می تواند زمینه ساز تفاهم ملی و بین المللی شود.
- گردشگری روستایی تقاضا برای صنایع دستی، هنرهای سنتی و فعالیت های را که نیاز به نیروی کار بیشتری دارند بالا می برد این فعالیتها همان فعالیت های است که در محیط روستا مورد نظر است.
- توسعه ی گردشگری در مناطق روستایی موجب افزایش قیمت کالاها و خدمات، افزایش کاذب قیمت املاک^۱ و افزایش هزینه های زندگی می شود. از دیگر تأثیرات منفی آن می توان به فصلی بودن مشاغل آن، سودرسانی توسعه ی گردشگری به صاحبان زمین و سرمایه، دستیابی افراد غیرمحلی به مشاغل دارای درآمد بالا، و انصراف افراد محلی از انجام فعالیت های کشاورزی اشاره کرد.
- ازدحام، ترافیک، آلودگی، تغییر شکل چشم اندازهای طبیعی و مصرف بی رویه ی منابع از جمله آثار منفی ناشی از توسعه گردشگری محسوب می شوند.
- گردشگری در برخی از مناطق شهری و روستایی مستقیماً باعث تغییر کاربری اراضی می شود و در مناطق دیگر با افزایش قیمت زمین بر فعالیت های کشاورزی تأثیر می گذارد و باعث بی رغبتی کشاورزان به فعالیت های کشاورزی شده که در نهایت به تغییر کاربری اراضی کشاورزی منجر می شود.

۱- در همین ارتباط قیمت زمین و مسکن در روستای قوری قلعه به نسبت سایر روستاها و حتی بعضی از شهرهای نزدیک به آن بسیار بالا می باشد و تنها عامل افزایش این قیمتها توریستی بودن این روستا می باشد.

- از لحاظ زیست محیطی با توجه به ارتباط مستقیم گردشگران روستایی با محیط طبیعی، در صورت عدم مدیریت این فرایند، در بسیاری از موارد گردشگری می‌تواند به تخریب محیط زیست منجر شود. بنابراین، گردشگری روستایی موجب برانگیخته شدن حساسیتهای زیست محیطی شده و برای پایداری گردشگری حفظ محیط زیست و ارتقای آن از جمله اولین ضرورتها به حساب می‌آید. حتی از نظر وضعیت فیزیکی روستاها، حفظ بافتهای با ارزش روستایی، مسکن سنتی و متناسب با اقلیم منطقه و شیوه‌های مختلف سکونت‌گزینی در گردشگری مورد تأکید است.

پیشینه‌ی تحقیق

طی چند دهه‌ی گذشته مطالعات متعددی در ارتباط با ارزیابی اثرات گردشگری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی بر جوامع میزبان انجام شده که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

رضایی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود در ارتباط با ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه استان اصفهان با استفاده از مدل تحلیل عاملی به این نتیجه رسیده‌اند که اثرات منفی ناشی از توسعه گردشگری در این روستا در چهار عامل اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی - اکولوژیکی، فیزیکی - بهداشتی و زیست محیطی قرار داشته است و باعث دگرگونی محیط روستا در تمامی زمینه‌های مورد بررسی شده است.

یافته‌های پژوهش کرمی (۱۳۹۱) پیرامون سنجش پایداری گردشگری از نگاه جامعه محلی شهر نیاسر حاکی از آن است که منافع جامعه میزبان در روند اجرای توسعه گردشگری پایدار شهر نیاسر لحاظ نشده و تاکنون این صنعت منافع پایداری از توسعه گردشگری برای ساکنین محلی به ارمغان نیاورده است.

نتیجه‌ی پژوهش جمعه پور و همکاران (۱۳۹۰) در مورد تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستای برغان شهرستان ساوجبلاغ در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بیانگر آن است که تأثیرات اقتصادی آن بسیار محدود و منافع عمومی حاصل از گردشگری برای کل جامعه محلی محقق نشده است. همچنین در زمینه‌ی اجتماعی،

زیست محیطی و نهادی تأثیرات مثبت چندانی نداشته و حتی در مواردی تأثیرات منفی به همراه داشته است.

ضرابی و همکاران (۱۳۹۰)، در تحقیق خود پیرامون سنجش اثرات توسعه گردشگری در شهرستان مشکین شهر به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه گردشگری در شهرستان مشکین شهر آثار نامطلوبی را در محیط زیست بوجود آورده است. همچنین توسعه گردشگری در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهرستان تأثیر داشته است.

نتیجه‌ی پژوهش غفاری و همکاران (۱۳۸۸) در مورد نقش گردشگری در توسعه اجتماعی - اقتصادی مناطق روستایی بخش سامان در استان چهارمحال و بختیاری بیانگر آن است که میان افزایش شمار گردشگران، رونق گردشگری و بهبود شاخص‌های اجتماعی - اقتصادی رابطه‌ی معنادار وجود دارد.

قرخلو و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیق خود پیرامون اثرات زیست محیطی گردشگری بر سواحل شهر رامسر به این نتیجه رسیده‌اند که گردشگری در مناطق ساحلی این منطقه اثرات منفی زیست محیطی فراوانی را بر جای گذاشته است که مهمترین آنها تخریب پوشش گیاهی، آلودگی آبهای ساحلی و از بین رفتن چشم انداز ساحلی بوده است.

علیقلی زاده فیروزجایی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهش خود پیرامون نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر به این نتیجه رسیده‌اند که از دیدگاه ساکنان، گردشگری اثرات اقتصادی مثبت و اثرات منفی اقتصادی و محیطی داشته و اثرات منفی آن با رشد گردشگری یا میزان کارکرد گردشگری رابطه‌ای مستقیم دارد.

علیزاده (۱۳۸۲) در پژوهش خود در مورد اثرات حضور گردشگران بر منابع زیست محیطی بخش طرقله مشهد به این نتیجه رسیده که روند کنونی بهره‌برداری از طبیعت باوجود برخی فعالیتها و تمهیدات محدود کننده فراتر از ظرفیت تحمل محیط است و ممکن است آسیب‌های جدی و نابودی توان‌های طبیعی و البته اقتصادی منطقه را در پی داشته‌باشد.

در مورد روستای قوری قلعه تاکنون تحقیق منسجمی انجام نگرفته و در این زمینه

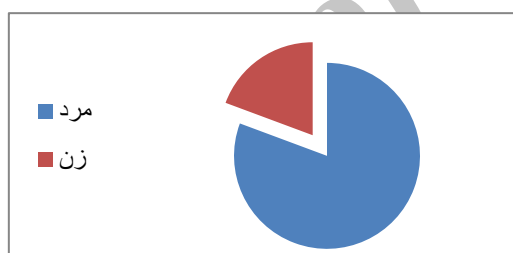
تنها می‌توان به تحقیقات میرزایی (۱۳۸۹ و ۱۳۹۰)، باباخانزاده (۱۳۸۹)، نوری (۱۳۹۱) در ارتباط با منطقه‌ی اورامانات اشاره کرد، که روستای قوری قلعه نیز جزئی از این منطقه است و بنا به همین تحقیقات یکی از مهمترین جاذبه‌ها و روستاهای هدف گردشگری این منطقه همین روستا بوده است.

نتایج تجزیه و تحلیل

ترکیب سنی

بررسی ترکیب جنسی جامعه‌ی آماری بیانگر آن است که تعداد ۱۲۱ نفر از پاسخگویان که معادل ۸۰/۷ درصد از آنان بوده مرد و ۱۹/۳ درصد نیز که تعداد آنها ۲۹ نفر بوده زن بوده‌اند.

نمودار ۱. فراوانی جنسیتی پاسخگویان

جدول ۲. فراوانی جنسیتی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مرد	۱۲۱	۸۰/۷	۸۰/۷
زن	۲۹	۱۹/۳	۱۰۰
جمع کل	۱۵۰	۱۰۰	-

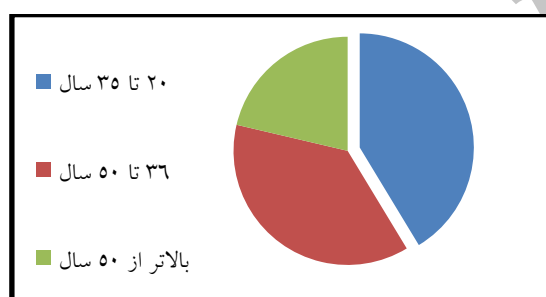
توزیع سنی

بر اساس اطلاعات مستخرج از پرسشنامه بیشتر پاسخگویان (۶۲ نفر) در رده سنی ۲۰ تا ۳۵ سال، ۵۶ نفر در رده سنی ۳۶ تا ۵۰ سال و بقیه نیز که تعداد ۳۲ نفر می‌باشند در رده بالاتر از ۵۰ سال قرار دارند.

جدول ۳. فراوانی سنی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۲۰ تا ۳۵ سال	۶۲	۴۱/۳	۴۱/۳
۳۶ تا ۵۰ سال	۵۶	۳۷/۴	۸۷/۷
بالتر از ۵۰ سال	۳۲	۲۱/۳	۱۰۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	-

نمودار ۲. فراوانی سنی پاسخگویان

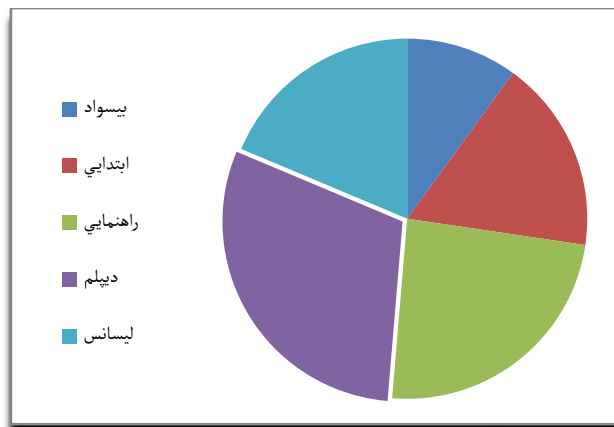
میزان تحصیلات

بررسی این گونه بیانگر آن است که ۱۰ درصد از پاسخگویان بیسواد، ۱۷/۳ درصد ابتدایی، ۲۴ درصد راهنمایی، ۳۰ درصد دیپلم و ۱۸/۶ درصد نیز لیسانس و بالاتر بوده‌اند.

جدول ۴. فراوانی تحصیلی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بیسواد	۱۵	۱۰	۱۰
ابتدایی	۲۶	۱۷/۳	۲۷/۳
راهنمایی	۳۶	۲۴	۵۱/۳
دیپلم	۴۵	۳۰	۸۱/۳
لیسانس	۲۸	۱۸/۶	۱۰۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	-

نمودار ۳. فراوانی تحصیلی پاسخگویان

ارزیابی اثرات اقتصادی

بر اساس دیدگاه ساکنان روستا، گردشگری از لحاظ اقتصادی تأثیرات مثبت و منفی به همراه داشته است. مهمترین تأثیرات مثبت گردشگری بر ساکنان روستا افزایش درآمد و ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم بوده است. بر اساس مشاهدات میدانی در حدود ۷۰ مستقیم در این مجموعه در بخش‌های مختلف مشغول به کارند (البته باید گفت که بیشتر این اشتغالها مربوط به ۶ ماهه اول سال است). علاوه بر اینها بایستی به تعداد زیادی از افراد روستا اشاره کرد که در قالب دستفروشی که مرحوم دکتر حسین شکویی از آن با عنوان جغرافیای پیاده روها یاد می‌کند اشاره کرد. این افراد بیشتر محصولات باغی و دامی روستا را عرضه می‌کنند و تعداد آنها در روزهای تعطیل به بیش از ۲۰ نفر می‌رسد. همچنین گردشگری موجب افزایش شدید قیمت زمین و مسکن در روستا شده است به گونه‌ای که قیمت زمین در نزدیکی غار تا متری ۷۰۰ هزار تومان و حتی بیشتر نیز در طی یک سال گذشته (۱۳۸۹) به فروش رفته و در خود روستا نیز که با توجه به شرایط توپوگرافی و کمبود شدید زمین برای ساخت و ساز تا متری ۱۰۰ هزار تومان بالا رفته است و این در حالی است که قیمت زمین در روستاهای اطراف و حتی شهرهای منطقه یک چنین رشدی را ندارد. بنابراین، همان‌گونه که از ارقام جدول مشاهده می‌شود گردشگری تأثیرات سوء اقتصادی را در پی داشته است. از دیگر تأثیرات منفی گردشگری در بعد اقتصادی می‌توان به کاهش شدید تولیدات

کشاورزی و حتی تغییر در ترکیب دامها در روستا اشاره کرد. مشاهدات بیانگر آن است که در حال حاضر کمتر از ۱۰ خانوار در زمینه پرورش گوسفند و بز فعالیت دارند و این در حالی است که بنا به گفته ساکنین روستا در طی ده سال گذشته این تعداد بیش از ۸۰ خانوار بوده است. همچنین با توجه به اینکه گردشگری این مجموعه و حتی کل منطقه فصلی و در طی شش ماهه اول سال است همین امر باعث فصلی شدن درآمد بیشتر خانوارها شده است. به طور کلی باید گفت که اثرات اقتصادی گردشگری مجموعه بر ساکنین به نسبت اثرات منفی آن ناچیز بوده است. نتایج حاصل از آزمونهای T تک نمونه ای و کای اسکوئر بیانگر اثرات مثبت و منفی گردشگری از بعد اقتصادی است. میانگین به دست آمده در تمامی موارد بالاتر از عدد سه است و حتی برای کاهش محصولات کشاورزی عدد به دست آمده بیانگر آن است که بیشتر پاسخگویان عددهای ۴ و ۵ (زیاد و خیلی زیاد) را انتخاب کرده اند (جدول ۶). همچنین با توجه به اینکه در آزمون کای اسکوئر مقدار sig بدست آمده کمتر از ۰/۰۱ است می توان نتیجه گرفت که گردشگری تأثیرات مثبت و منفی بر روی ساکنین داشته است (جدول ۷).

جدول ۵. تأثیرات اقتصادی گردشگری بر روی ساکنین روستای قوری قلعه

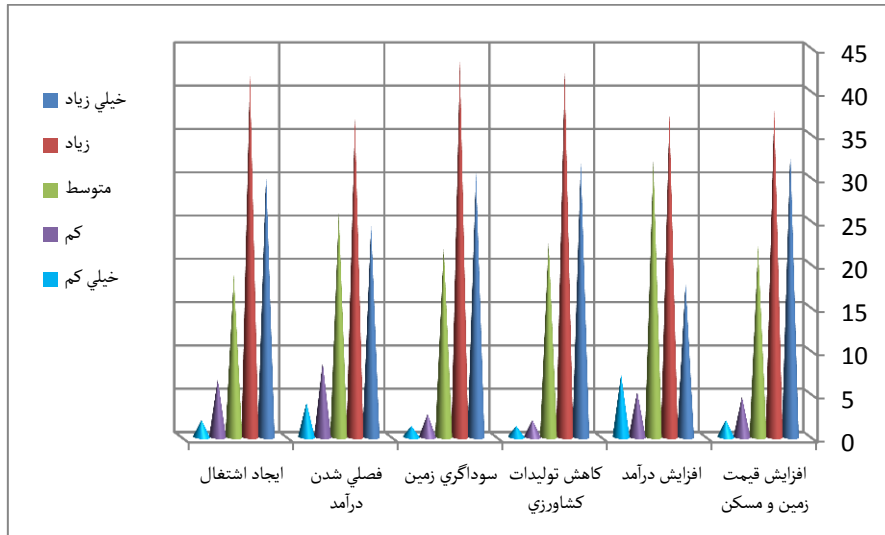
تأثیرات اقتصادی گردشگری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
گردشگری در روستا سبب افزایش قیمت زمین و مسکن شده است.	۳۳/۳	۳۸	۲۲	۴/۷	۲
گردشگری در روستا در افزایش درآمد ساکنین موثر بوده است	۱۸	۳۷/۳	۳۲	۵/۳	۷/۳
گردشگری در روستا سبب کاهش تولیدات کشاورزی شده است.	۳۲	۴۲	۲۲/۷	۲	۱/۳
گردشگری در روستا سبب سوداگری زمین شده است.	۳۰/۷	۴۳/۳	۲۲	۲/۷	۱/۳
گردشگری در روستا سبب فصلی شدن درآمد خانوارها شده است.	۲۴/۷	۳۶/۷	۲۶	۸/۷	۴
گردشگری در روستا باعث ایجاد اشتغال برای ساکنین شده است.	۳۰/۷	۴۲	۱۸/۷	۶/۷	۲

جدول ۶. نتایج آزمون T تک نمونه ای برای متغیرهای اقتصادی حاصل از گردشگری از دید ساکنین روستا

متغیرها	تعداد نمونه	مقدار T	درجه آزادی	Sig (2-tailed)	Mean	انحراف از معیار
گردشگری در روستا سبب افزایش قیمت زمین و مسکن شده است.	۱۵۰	۱۲/۲۲۸	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۹۶	.۰۷۸۵۱
گردشگری در روستا در افزایش درآمد ساکنین موثر بوده است	۱۵۰	۶/۰۵۶	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۵۳	.۰۸۸۰۶
گردشگری در روستا سبب کاهش تولیدات کشاورزی شده است.	۱۵۰	۱۴/۳۱۶	۱۴۹	.۰۰۰	۴/۰۱	.۰۷۰۷۸
گردشگری در روستا سبب سوداگری زمین شده است.	۱۵۰	۱۳/۹۷۰	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۹۹	.۰۷۱۱۰
گردشگری در روستا سبب فصلی شدن درآمد خانوارها شده است.	۱۵۰	۸/۰۰۰	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۶۹	.۰۸۶۶۷
گردشگری در روستا باعث ایجاد اشتغال برای ساکنین شده است.	۱۵۰	۱۱/۷۰۰	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۹۲	.۰۷۹۲۰

جدول ۷. نتایج آزمون کای اسکور متغیرهای اقتصادی از دید ساکنین روستا

	افزایش قیمت زمین و مسکن	افزایش درآمد	ایجاد اشتغال	کاهش تولیدات کشاورزی	سوداگری زمین	فصلی شدن درآمد
Ch- square(a)	۷۹/۸۶۷	۶۱/۸۰۰	۸۲/۶۰۰	۹۸/۰۶۷	۹۸/۳۳۳	۵۴/۰۰۰
df	۴	۴	۴	۴	۴	۴
Asymp.sig.	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰
تعداد	۱۵۰					

نمودار ۴. تأثیرات اقتصادی گردشگری بر روی ساکنین روستای قوری قلعه

ارزیابی اثرات اجتماعی - فرهنگی

برای بررسی تأثیرات اجتماعی گردشگری بر ساکنین روستا از شاخص‌های مختلفی چون تغییر نوع لباس و پوشش، بالا رفتن سطح آگاهی، مهاجرت، بهداشت و غیره استفاده شده و بررسی‌ها نشان از تأثیرات مثبت گردشگری بر بهبود بهداشت، کاهش مهاجرت روستاییان و به ویژه جوانان به دلیل ایجاد شغل و درآمد، و افزایش خاطر روستاییان به روستای خود داشته است. یکی دیگر از تأثیرات مثبت گردشگری برای این روستا کسب شهرت و شناخته شدگی بوده است، به گونه‌ای که در حال حاضر بنا به گفته‌ی مسئولان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان و منطقه یکی از مهمترین روستاهای هدف گردشگری در استان همین روستا است. از مهمترین تأثیرات منفی گردشگری بر روستاییان از بعد اجتماعی می‌توان به گسترش ناهنجاریها (اعتیاد و ... و افزایش مدهای شهری در محیط روستا به ویژه در بین جوانان اشاره کرد. این مسئله نیز بیشتر به خاطر نبود مراکز گذران اوقات فراغت در محیطهای روستایی است. در این روستا نیز به خاطر نبود مراکز ورزشی و فرهنگی (مثل سالن ورزشی، کتابخانه و ...) تنها مکان برای گذران اوقات فراغت تمامی اقشار روستا (از کودکان تا سالمندان) همین مجموعه است و این مسئله توسط نگارندگان به کرات مشاهده شده است. به طور

کلی باید گفت که تأثیرات مثبت اجتماعی گردشگری بر ساکنان روستا بسیار بیشتر از تأثیرات منفی آن بوده است. نتایج حاصل از جداول ۹ و ۱۰ نیز مؤید این مطالب است به گونه‌ای که از میانگین به دست آمده در ارتباط با تغییر پوشش (۱/۸۴) و ایجاد دوگانگی بین ساکنین و گردشگران (۲/۲۲) می‌توان استنباط کرد که در این زمینه گردشگری باعث تغییرات آن چنانی نشده است. همچنین مقدار t به دست آمده منفی است که نشانه‌ی عدم تأثیر گردشگری بر این دو گزینه است به گونه‌ای که مشاهدات مکرر نگارندگان نیز این مطالب را کاملاً تأیید می‌کند.

جدول ۸. تأثیرات اجتماعی گردشگری بر ساکنین روستای قوری قلعه

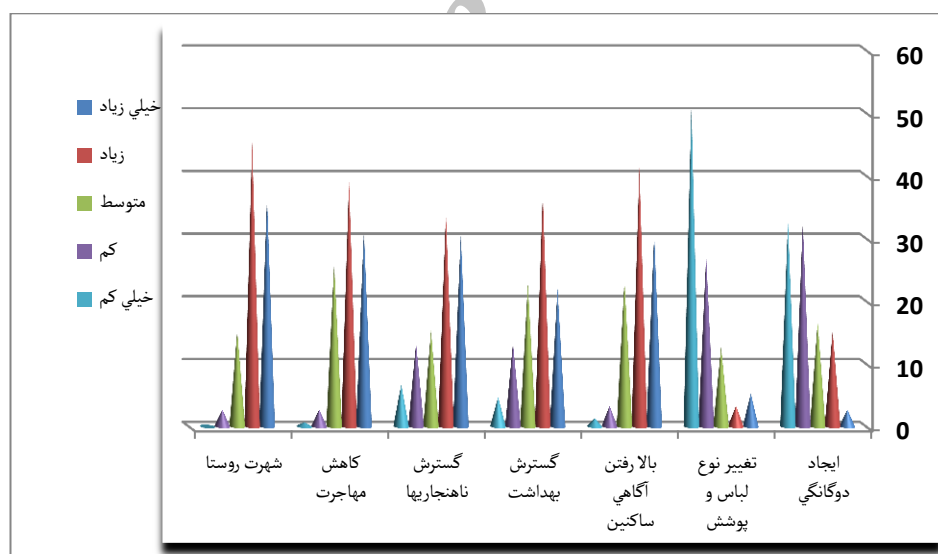
تأثیرات اجتماعی گردشگری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
گردشگری در روستا سبب ایجاد دوگانگی فرهنگی - اجتماعی بین ساکنین و گردشگران شده است.	۲/۷	۱۵/۳	۱۶/۷	۳۲/۷	۳۲/۷
گردشگری سبب تغییر نوع لباس و پوشش در بین ساکنین روستا شده است.	۵/۳	۳/۳	۱۲/۷	۲۷/۳	۵۱/۳
گردشگری سبب بالا رفتن سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنین روستا شده است.	۳۰/۷	۴۱/۳	۲۳/۳	۳/۳	۱/۳
گردشگری در روستا سبب گسترش امکانات بهداشتی - درمانی شده است.	۲۲	۳۷/۳	۲۲/۷	۱۳/۳	۴/۷
گردشگری منجر به گسترش ناهنجاریها در بین جوانان روستا شده است.	۳۰/۷	۳۴	۱۵/۳	۱۳/۳	۶/۷
گردشگری در روستا سبب کاهش مهاجرت ساکنین شده است.	۳۱/۳	۳۹/۳	۲۶	۲/۷	۷
گردشگری در روستا سبب افزایش شهرت روستا شده است.	۳۶/۷	۴۵/۳	۱۵/۳	۲/۷	۰

جدول ۹. نتایج آزمون کای اسکور متغیرهای اجتماعی از دید ساکنین روستا

	شهرت روستا	کاهش مهاجرت	گسترش ناهنجاری در بین جوانان	گسترش بهداشت	بالا رفتن آگاهی ساکنین	تغییر پوشش	ایجاد دوگانگی
Ch- square(a)	۶۸/۵۰۷	۹۰/۹۳۳	۴۱/۵۳۳	۴۴/۳۳۳	۹۰/۴۶۷	۱۱۸/۶۶۷	۴۹/۰۶۷
df	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴
Asymp.sig.	۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰
تعداد	۱۵۰						

جدول ۱۰. نتایج آزمون T تک نمونه ای برای متغیرهای اجتماعی حاصل از گردشگری از دید ساکنین روستا

متغیرها	تعداد نمونه	مقدار T	درجه آزادی	Sig (2-tailed)	Mean	انحراف از معیار
گردشگری در روستا سبب ایجاد دوگانگی فرهنگی - اجتماعی بین ساکنین و گردشگران شده است.	۱۵۰	-۸/۲۹۴	۱۴۹	.۰۰۰	۲/۲۲	.۰۹۳۲۴
گردشگری سبب تغییر نوع لباس و پوشش در بین ساکنین روستا شده است.	۱۵۰	-۱۲/۷۷۹	۱۴۹	.۰۰۰	۱/۸۴	.۰۹۰۷۷
گردشگری در روستا سبب بالا رفتن سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنین روستا شده است.	۱۵۰	۱۳/۲۵۷	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۹۶	.۰۷۲۹۲
گردشگری در روستا سبب گسترش امکانات بهداشتی - درمانی شده است.	۱۵۰	۶/۴۵۹	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۵۸	.۰۹۰۸۳
گردشگری منجر به گسترش ناهنجاریها در بین جوانان روستا شده است.	۱۵۰	۶/۸۵۵	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۶۸	.۱۰۱۱۷
گردشگری در روستا سبب کاهش مهاجرت شده است.	۱۵۰	۱۳/۹۱۰	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۹۸	.۰۷۰۴۵
گردشگری در روستا سبب شهرت بیشتر روستا شده است.	۱۵۰	۱۸/۲۶۴	۱۴۹	.۰۰۰	۴/۱۶	.۰۶۳۵۱

نمودار ۵. تأثیرات اجتماعی گردشگری بر روی ساکنین روستای قوری قلعه

ارزیابی اثرات زیست محیطی و کالبدی

بررسی‌ها بیانگر آن است که گردشگری موجب توجه ویژه روستاییان به حفظ محیط روستا و پاکیزگی آن شده است به گونه‌ای که در حال حاضر چهار روز در هفته آشغالهای روستا توسط دهیاری و با همکاری مردم روستا جمع آوری و به مکانهای خاصی جهت دفن و سوزاندن انتقال می‌یابد. این کار باعث شده که رودخانه داخل روستا که قبلاً مکانی برای دفع زباله‌ها بوده آلودگی بسیار کمتری نسبت به گذشته داشته باشد. البته گردشگری اثرات منفی از لحاظ زیست محیطی بر باغات روستا داشته است. با توجه به اینکه سرچشمه رودخانه‌ای که از داخل روستا می‌گذرد خود غار و چشمه‌ی نزدیک آن می‌باشد همین مسئله باعث آلودگی رودخانه توسط گردشگران شده است. زیرا رودخانه در مسیر خود از باغاتی می‌گذرد که بعنوان مکانی برای اقامت گردشگران می‌باشد و بعلت نبود سطل زباله در باغات از یک طرف و ضعف فرهنگ حفظ محیط زیست در میان بیشتر گردشگران از طرف دیگر باعث آلودگی رودخانه در بالادست روستا شده است. در ارتباط با باغات نیز نتایج بیانگر آن است که گردشگران باعث تخریب باغات میوه می‌شوند. یکی از تأثیرات منفی گردشگری از لحاظ کالبدی مسئله‌ی تغییر الگوی مسکن روستایی است. مشاهدات بیانگر آن است که به ویژه از لحاظ منظر روستایی یک ناهمگونی بسیار شدید در مسکن روستا مشاهده می‌شود. هر چند این مسئله خود باعث استفاده از مصالح بادوام شده است ولی بایستی به منظر روستایی نیز توجه شود. از دیگر تأثیرات گردشگری از بعد زیست محیطی می‌توان به تغییرات شدید کاربری باغات نزدیک به غار اشاره کرد به گونه‌ای که قبلاً تمامی این باغات کشت صیفی‌جات بوده ولی در حال حاضر به عنوان مکانی برای استراحت گردشگران مورد استفاده قرار می‌گیرد، حتی در بعضی از این باغات با ایجاد سکوه‌های سیمانی و آب آشامیدنی به گردشگران در ازای مبالغی خدمت رسانی می‌شود. نتایج آزمون T تک نمونه ای و کای اسکوئر نیز مؤید این مطالب است، هر چند که با توجه به اینکه sig به دست آمده در هر دو آزمون در ارتباط با تخریب جنگل توسط گردشگران از دید ساکنین بالاتر از ۰/۰۱ بوده این گزینه رد می‌شود و بایستی علت را در عامل دیگری جستجو کرد.

جدول ۱۱. تأثیرات کالبدی - زیست محیطی گردشگری بر ساکنان روستای قوری قلعه

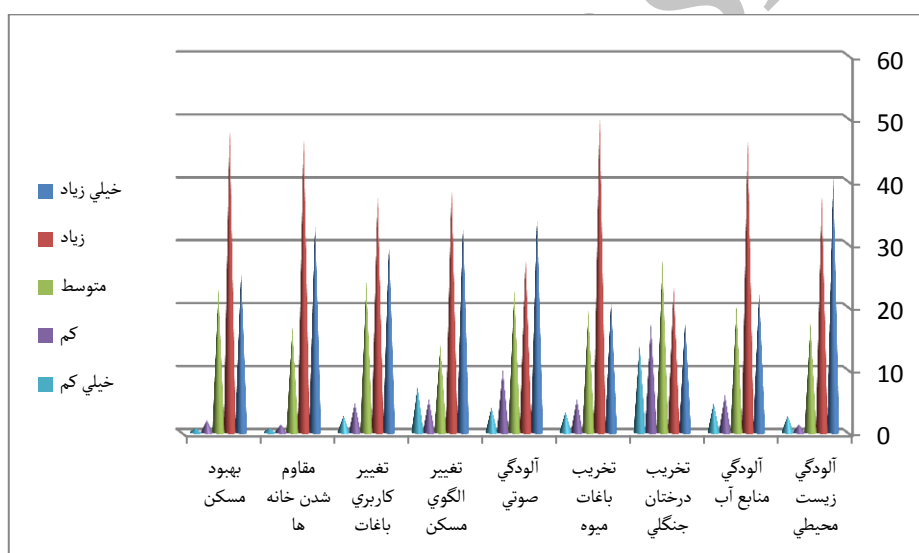
تأثیرات کالبدی، زیست محیطی گردشگری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
گردشگری در روستا سبب آلودگی زیست محیطی شده است.	۴۱/۳	۳۷/۳	۱۷/۳	۱/۳	۲/۷
گردشگری در روستا سبب آلودگی منابع آب شده است.	۲۲/۷	۴۶/۷	۲۰	۶	۴/۷
گردشگری در روستا سبب تخریب درختان جنگلی شده است.	۱۸	۲۳/۳	۲۷/۳	۱۷/۳	۱۴
گردشگری در روستا سبب تخریب باغات میوه شده است.	۲۱/۳	۵۰/۷	۱۹/۳	۵/۳	۳/۳
گردشگری در روستا سبب ایجاد آلودگی صوتی شده است.	۳۵/۳	۲۸	۲۲/۷	۱۰	۴
گردشگری در روستا سبب تغییر الگوی مسکن شده است	۳۴	۳۹/۳	۱۴	۵/۳	۷/۳
گردشگری سبب تغییر کاربری باغات روستا شده است.	۳۰/۷	۳۸	۲۴	۴/۷	۲/۷
گردشگری در روستا باعث مقاوم شدن خانه ها و استفاده از مصالح استاندارد شده است.	۳۴	۴۷/۳	۱۶/۷	۱/۳	۰/۷
گردشگری در روستا سبب بهبود بافت و الگوی معماری مسکن شده است.	۲۶	۴۸/۷	۲۲/۷	۲	۰/۷

جدول ۱۲. نتایج آزمون T تک نمونه ای برای تأثیرات کالبدی - زیست محیطی گردشگری بر ساکنین روستا

متغیرها	تعداد نمونه	مقدار T	درجه آزادی	Sig (2-tailed)	Mean	انحراف از معیار
گردشگری در روستا سبب آلودگی زیست محیطی شده است.	۱۵۰	۱۴/۸۹۸	۱۴۹	.۰۰۰	۴/۱۳	.۰۷۶۰۷
گردشگری در روستا سبب آلودگی منابع آب شده است.	۱۵۰	۹/۲۱۱	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۷۶	.۰۸۳۲۳
گردشگری در روستا سبب تخریب درختان جنگلی شده است.	۱۵۰	۱/۳۲۴	۱۴۹	.۱۸۸	۳/۱۴	.۱۰۵۷۸
گردشگری در روستا سبب تخریب باغات میوه شده است.	۱۵۰	۱۰/۵۵۲	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۸۱	.۰۷۷۰۸
گردشگری در روستا سبب ایجاد آلودگی صوتی شده است.	۱۵۰	۸/۶۲۷	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۸۰	.۰۹۳۵۰
گردشگری در روستا سبب تغییر الگوی مسکن شده است	۱۵۰	۹/۲۱۹	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۸۷	.۰۹۴۷۴
گردشگری سبب تغییر کاربری باغات روستا شده است.	۱۵۰	۱۱/۱۱۸	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۸۹	.۰۸۰۳۵
گردشگری در روستا باعث مقاوم شدن خانه ها و استفاده از مصالح استاندارد شده است.	۱۵۰	۱۷/۶۹۶	۱۴۹	.۰۰۰	۴/۱۲	.۰۶۳۶۷
گردشگری در روستا سبب بهبود بافت و الگوی معماری مسکن شده است.	۱۵۰	۱۵/۰۱۷	۱۴۹	.۰۰۰	۳/۹۷	.۰۶۴۸۲

جدول ۱۳. نتایج آزمون کای اسکوئر متغیرهای اقتصادی از دید ساکنین روستا

مقاوم شدن مسکن روستایی	بهبود بافت مسکن	تغییر کاربری اراضی	تغییر الگوی مسکن	آلودگی صوتی	تخریب باغات	تخریب جنگل	آلودگی منابع آب	آلودگی زیست محیطی	
۱۲۵/۸۳۳	۱۱۷/۲۰۰	۷۴/۲۰۰	۷۳/۶۰۰	۴۹/۶۶۷	۱۰۷/۶۶۷	۸/۴۰۰	۸۶/۲۰۰	۸۶/۲۰۰	Ch-square(a)
۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	df
۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۷۸	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	Asymp.sig.
تعداد									۱۵۰

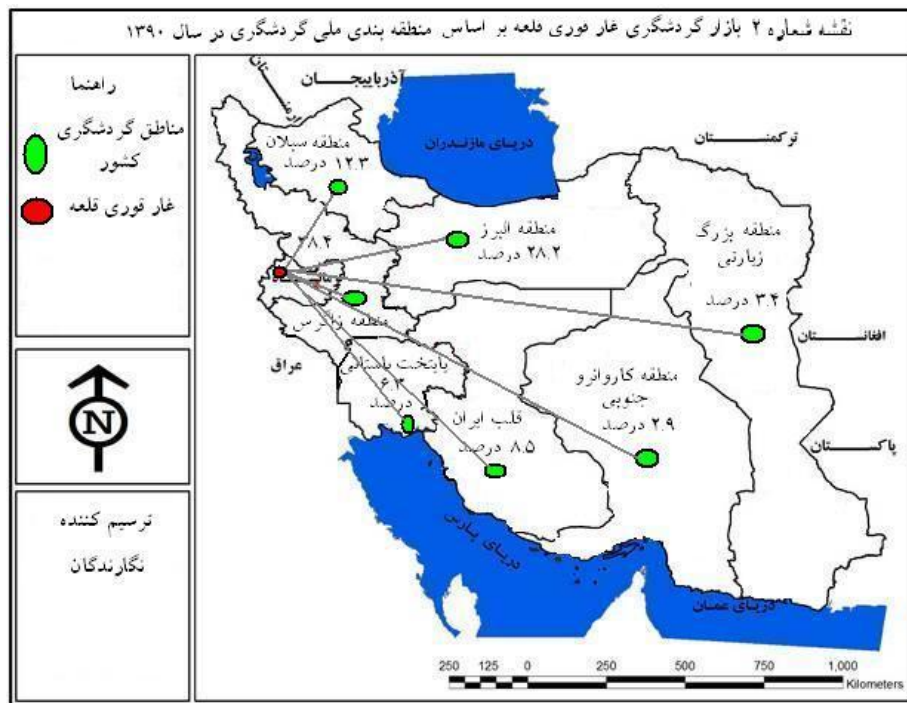

نمودار ۶. تأثیرات کالبدی - زیست محیطی گردشگری بر ساکنان روستای قوری قلعه

بازار گردشگری داخلی غار قوری قلعه

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشور را به هفت منطقه‌ی بزرگ گردشگری تقسیم نموده است (زنگی آبادی، ۱۳۸۵: ۱۴۲) بر این اساس به تعیین بازار گردشگری غار قوری قلعه پرداخته شده و نتایج بیانگر آن است که منطقه زاگرس (استانهای

همدان، آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، ایلام و لرستان) با ۳۸/۴ درصد بالاترین درصد بازار گردشگری این مجموعه را به خود اختصاص داده و سایر مناطق به ترتیب منطقه البرز (مازندران، گلستان، تهران، سمنان، قم، قزوین، مرکزی) با ۲۸/۲ درصد، منطقه سبلان (گیلان، اردبیل، آذربایجان شرقی، زنجان) با ۱۲/۳ درصد، قلب ایران (اصفهان، فارس، کهگیلویه و بویراحمد، بوشهر) با ۸/۵ درصد، پایتخت باستانی (چهارمحال و بختیاری، خوزستان) با ۶/۳ درصد، منطقه‌ی بزرگ زیارتی (خراسان شمالی، رضوی و جنوبی، سیستان و بلوچستان) با ۳/۴ درصد و نهایتاً منطقه کاروانرو جنوبی (یزد، کرمان، هرمزگان) با ۲/۹ درصد مهمترین بازارهای گردشگری داخلی غار قوری قلعه در طی شش ماهه‌ی اول سال ۱۳۹۰ بوده است. روش کار نیز بدین صورت بوده که با توجه به اینکه بر اساس پلاکهای جدید خودروها در کشور که به تفکیک استان شماره گذاری شده‌اند، از این طریق در طی شش ماهه‌ی اول سال ۱۳۹۰ که اوج گردشگری این مجموعه است تعداد ۱۸۵۰ خودرو وارد شده به پارکینگ این مجموعه به صورت کاملاً تصادفی و در طول روزهای مختلف (اول، وسط و آخر هفته هر ماه) شماره‌ی آنها ثبت و نتایج آن طبق جدول پلاک خودروها استخراج و نتیجه‌ی نهایی طبق نقشه زیر تشریح شده است. (برای مثال پلاکهای با شماره های ایران ۵۱ و ۶۱ متعلق به استان کردستان، یا ایران ۱۳، ۲۳، ۴۳ و ۵۳ متعلق به استان اصفهان می باشد و سایر استانها نیز بدین طریق بوده است.)

نتیجه گیری

بررسی‌های صورت گرفته در روستای قوری قلعه به عنوان مهمترین روستای گردشگر پذیر منطقه و استان نشان می‌دهد که این روستا از قابلیت‌های بسیار بالایی در زمینه‌ی جذب گردشگر برخوردار است و گردشگران زیادی به ویژه در نیمه‌ی اول سال از این مکان زیبا دیدن می‌نمایند. گردشگری در روستای قوری قلعه اثرات مثبت و منفی را در زمینه‌های مختلف به ویژه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی داشته است. مهمترین اثرات مثبت اقتصادی آن ایجاد اشتغال و افزایش درآمد ساکنین بوده و مهمترین اثرات منفی آن افزایش شدید قیمت زمین و مسکن و حتی سوداگری زمین در طی چند سال اخیر بوده است. مهمترین اثرات مثبت اجتماعی آن نیز بهبود بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعلق خاطر روستاییان و حتی افزایش تعامل روستاییان با گردشگران بوده است. مهمترین اثرات منفی زیست محیطی نیز افزایش آلودگی‌های محیطی توسط گردشگران، تغییرات شدید کاربری اراضی و دست اندازی به باغات اطراف مجموعه بوده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل گویه‌های

مختلف در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی - زیست محیطی نیز تمامی تأثرات مثبت و منفی گردشگری بر ساکنین را تأیید می‌کند.

همچنان که بررسی‌ها نشان داده این مکان یکی از مهمترین اماکن گردشگری در منطقه است و بیشتر گردشگران، به ویژه گردشگران غیراستانی از این مکان بازدید می‌نمایند و همین امر لزوم توجه ویژه به این مکان را از دیدگاه کارشناسان و مسئولان می‌طلبد. به طور کلی مهمترین اثرات گردشگری بر روستا عبارتند از:

- افزایش آگاهی‌های فرهنگی و اجتماعی ساکنین روستا به واسطه‌ی گسترش ارتباط با گردشگران،
- جلوگیری از مهاجرت ساکنین روستا به شهرها،
- افزایش شادابی، طراوت و پویایی در محیط روستا،
- کسب درآمدهای چشمگیر توسط روستاییان با فروش محصولات باغی و دامی،
- افزایش ایجاد اشتغال به ویژه در قالب اشتغال غیررسمی،
- شهرت روستا به گونه‌ای که در میان تمامی روستاهای استان دارای شهرت است.

پیشنهادها

- آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه‌ی برخورد با گردشگران به منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم با توجه به اختلافاتی که در این زمینه وجود دارد
- اختصاص درصدی از درآمد غار برای عمران و آبادانی روستا
- توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی ۱ به منظور بهره برداری مناسب از مناظر مزارع و باغهای روستایی در جهت کسب درآمد و نیز جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی
- بهره‌برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و آلودگی‌های اکولوژیکی و زیست محیطی در مجموعه و باغات روستا
- ایجاد، بهبود و توسعه‌ی زیرساختها از جمله جاده‌ی روستا، توسعه‌ی فناوری ارتباطات و غیره
- ایجاد و احداث اقامتگاههای ارزان قیمت در مجموعه یا در داخل روستا به منظور

اقامت گردشگران در آن

- ایجاد بازارهای روزانه و یا هفتگی صنایع دستی، تولیدات کشاورزی و دامی روستا در فصل ورود گردشگران به روستا
- ایجاد و احداث خدمات بین راهی در اطراف این مجموعه نظیر جایگاه سوخت، تعمیرگاه خودرو و غیره
- کنترل قیمتها و جلوگیری از چندگانگی قیمت به ویژه در روزهایی که حجم گردشگران وارد شده زیاد باشد
- نصب تابلوهای آموزشی در زمینه‌ی حفظ محیط زیست برای گردشگران و مردم محلی
- توجه بیشتر مسئولان محلی، شهرستانی و حتی استانی نسبت به مسایل مختلف این مجموعه از قبیل بهداشت، امنیت و ...

Archive of SID

عکس ۱. نمایی از مجموعه‌ی تفریحی - توریستی غار قوری قلعه با امکانات و طبیعت

منبع عکسها: نگارندگان

منابع

- ابراهیم زاده، ع، آقاسی زاده، ع (۱۳۸۸). تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT، *مطالعات و پژوهشهای شهری و منطقه‌ای*، سال اول، شماره اول، صص ۱۲۸-۱۰۷.
- افروخته، ح، اسکندری ثانی، م، اسمعیل نژاد، م (۱۳۸۸). نقش قالی بافی در توسعه روستایی: مطالعه موردی کارگاه قالی بافی دهستان بالاوایت کاشمر، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۲، شماره ۱، صص ۲۸-۱.
- باباخانزاده، ا (۱۳۸۹). بررسی جاذبه‌های گردشگری منطقه اورامانات و نقش آن در تحولات منطقه، *پایان نامه کارشناسی ارشد*، استاد راهنما اصغر ضرابی، استاد مشاور جمال محمدی، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- تقدیسی زنجانی، س، دانشورغنبران، ف (۱۳۸۶). توریسم روستایی، تصویری مجازی یا الگویی حقیقی در برنامه‌ریزی روستایی، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره ۸، صص ۱۹۲-۱۷۹ شهیدی، م، اردستانی، ز، گودرزی سروش، م (۱۳۸۸). بررسی تأثیرات توریسم در برنامه‌ریزی نواحی روستایی، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، شماره ۶۷، صص ۹۹-۱۱۳.
- رضوانی، م (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکردی پایدار، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران.
- زاهدی، ش (۱۳۸۲). چالشهای توسعه پایدار از منظر اکوتوریسم، *فصلنامه مدرس*، دوره ۷، شماره ۳، صص ۱۰۳-۸۹.
- فرج زاده اصل، م، کریم پناه، ر (۱۳۸۷). تحلیل پهنه‌های مناسب توسعه اکوتوریسم در استان کردستان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، *پژوهش‌های جغرافیای طبیعی*، شماره ۶۵، صص ۵۰-۳۳.
- قرخلو، م، رمضان زاده لسبویی، م، گلین شریف دینی، ج (۱۳۸۸). اثرات زیست محیطی گردشگری بر سواحل شهر رامسر، *فصلنامه پژوهشی جغرافیای انسانی*، سال اول، شماره سوم، صص ۱۳-۱.
- کویانی، م، حلبیان، ا، شبانکاری، م (۱۳۸۶). بررسی تأثیر تغییر اقلیم و پیامدهای آن بر صنعت توریسم، *مجله انسان و محیط زیست*، شماره ۱۵، صص ۴۵-۳۲.
- کرمی، م (۱۳۹۱). سنجش پایداری گردشگری از نگاه جامعه محلی؛ مطالعه موردی شهر نیاسر، *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، سال دوازدهم، شماره ۲۵، صص ۵۵-۳۱.
- جمعه پور، م، احمدی، ش (۱۳۹۰). تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی مطالعه موردی: روستای برغان، شهرستان ساوجبلاغ، *پژوهشهای روستایی*، سال دوم، شماره یکم، صص ۶۳-۳۳.
- خانی، ف، قاسمی، ا، جانی، س، قنبری نسب، ع (۱۳۸۸). بررسی اثرات گردشگری ساحلی با تکیه

- بر نظرسنجی از خانوارهای روستایی (مطالعه موردی روستای چمخاله، شهرستان لنگرود)، فصلنامه علمی - پژوهشی *جغرافیای انسانی*، سال اول، شماره چهارم، صص ۶۴-۵۱.
- حافظ نیا، م (۱۳۸۸)، *مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*، انتشارات سمت، چاپ شانزدهم، تهران.
- علی محسنی، ر (۱۳۸۸)، گردشگری پایدار در ایران: کارکردها، چالشها و راهکارها، *مجله علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی*، دانشگاه آزاد واحد اهر، سال نهم، شماره ۲۸، صص ۱۷۱-۱۴۹.
- علیچانی، ب (۱۳۸۴)، *پژوهش میدانی در جغرافیا (روش تحقیق عملی)*، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ پنجم، تهران.
- علیقلی زاده فیروزجایی، ن، بدری، س، فرجی سبکیار، ح (۱۳۸۶)، نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی؛ مطالعه موردی بخش مرکزی شهرستان نوشهر، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۱، صص ۲۲-۱.
- علیقلی زاده فیروزجایی، ن، قدمی، م، رمضان زاده لسبویی، م (۱۳۸۹)، نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در نواحی روستایی نمونه مورد مطالعه: دهستان گلیجان، شهرستان تنکابن، *پژوهش های جغرافیای انسانی*، شماره ۷۱، صص ۴۸-۳۵.
- علیزاده، ک (۱۳۸۲)، اثرات حضور گردشگران بر منابع زیست محیطی (بخش طرقله در شهرستان مشهد)، *مجله پژوهش های جغرافیایی*، شماره ۴۴، صص ۷۰-۵۵.
- غفاری، س، ترکی هرچکانی، م (۱۳۸۸)، نقش گردشگری در توسعه اجتماعی - اقتصادی مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری: مطالعه موردی بخش سامان، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۲، شماره ۲، صص ۱۲۶-۱۱۳.
- شکویی، ح (۱۳۸۹)، *اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا*، جلد اول، انتشارات گیتاشناسی، چاپ دوازدهم، تهران.
- شهیدی، م، اردستانی، ز، گودرزی سروش، م (۱۳۸۸)، بررسی تأثیرات توریسم در برنامه ریزی نواحی روستایی، *پژوهش های جغرافیای انسانی*، شماره ۶۷، صص ۱۱۳-۹۹.
- رکن الدین افتخاری، ع، قادری، ا (۱۳۸۱)، نقش گردشگری در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چارچوبهای نظریه ای)، *فصلنامه مدرس*، دوره ۶، شماره ۲، صص ۴۰-۲۳.
- رمضانی دارابی، ع (۱۳۸۲)، بررسی تطبیقی بازتابهای فضایی سیاستهای جذب توریسم در قبل و بعد از انقلاب اسلامی (بابلسر)، *پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی*، استاد راهنما محمدرضا حافظنیا، استاد مشاور عبدالرضا رکن الدین افتخاری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- رضایی، ر، حسینی، س، رنجبران، پ، صفا، ل (۱۳۹۱)، ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای ابیانه استان اصفهان با استفاده از مدل تحلیل عاملی، *فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری*، سال اول، شماره ۱، صص ۴۰-۲۷.
- ضرابی، ا، محمدی، ج، باباخانزاده، ا (۱۳۹۰)، تحلیلی بر جاذبه ها و تسهیلات گردشگری منطقه

- اورامانات، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۲، شماره پیاپی ۴۳، شماره ۳، صص ۵۲-۳۵.
- ضرابی، ا، اسلامی پریخانی، ص(۱۳۹۰)، سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری (مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر)، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵، صص ۳۷-۵۲.
- ضیایی، م، ترابیان، پ(۱۳۸۹)، سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران مورد مطالعه سکونتگاههای روستایی حوزه تالاب پریشان، جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال هشتم، شماره ۲۷، صص ۲۲۵-۲۰۵.
- محمدی، ح، خسروی، ک، سلیم نژاد، ن(۱۳۸۷)، نقش گردشگری زیارتی در توسعه اجتماعی - اقتصادی سکونتگاههای زیارتگاهی روستایی، فصلنامه رشد آموزش جغرافیا، شماره ۸۴، صص ۷-۱.
- منشی زاده، ر(۱۳۸۴)، تأثیر توریسم در تغییر کاربری اراضی در شهرستان لاهیجان (با تأکید بر اراضی روستایی)، نشریه علوم جغرافیایی، جلد ۴، شماره ۵، صص ۱۰۶-۸۹.
- مهدوی، م، قدیری معصوم، م، قهرمانی، ن(۱۳۸۷)، اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستایان دره کن و سولقان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۲، صص ۳۹-۶۰.
- مهندسین مشاور تدبیر شهر(۱۳۸۴)، طرح جامع توسعه گردشگری استان کرمانشاه، مرحله اول (وضع موجود) جلد اول، سازمان مسکن و شهرسازی کرمانشاه.
- میرزایی، ر(۱۳۸۸)، تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر اشتغال در منطقه اورامانات کرمانشاه، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۴، صص ۷۶-۴۹.
- میرزایی، ر، سام آرام، ع، خاکساری، ع(۱۳۹۰)، نقش صنعت گردشگری بر اشتغال و مقایسه آن با سایر بخشهای اقتصادی (مطالعه موردی منطقه اورامانات استان کرمانشاه)، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۴، صص ۳۴-۱.
- همتی نژاد، م، ملک خلاق، ا، متقی طلب، م، افشار نژاد، ط، میر کاظمی، س(۱۳۸۷)، بررسی ارتباط بین خصوصیات دموگرافیک شرکت‌کنندگان رقابتی ورزشی و علاقه‌مندی آنها برای گردشگری مقصد در آینده، نشریه حرکت، شماره ۳۷، صص ۱۱۲-۹۳.
- Akca, H (2006), Assessment of Rural Tourism in Tourky Using SWAT Analysis, *Journal of Applid Sciences* 6(13), pp 2837- 2839.
- Azami, A, B imami, M mohammad jani(2011), Habitants Attitude of vakil abad village about tourism profit local people, *Geography and Environmental Planning*, 21 year, Vol 40, No 4, Pp105- 116.
- Fleischer, A & Pizam, A(1997), Rural tourism in Israel, *Tourism Management* 18(6), pp 367- 372.
- Fons, M. Victoria Sanagustin, Jose A.Mosene fierro, Maria Gomez Y Patino(2011), Rural Tourism: A Sustainable alternative, *Applied Energy* 88,

pp 551, 557.

Isabel Pilar Albadejo Pina, Maria Teria Diaz Delfa(2005), Rural tourism demand by type of accommodation, *tourism management* 26, PP 951- 959.

liu,A (2006), Tourism in rural areas: Kadeh,Malaysia, *tourism Management* 27, pp 878-889.

Rosa, M (2002), Rural Tourism In Spain, *Annals of tourism Research*, Vol 29, No 4, PP 1101- 1110.

Sharply R (2002), Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus, *Tourism management* 23, pp 233- 244.

Tosun, C (2001), Challenges of sustainable tourism development in the developing world: the case of Turkey, *tourism management* 22, pp 289- 303.

Williams, A. M, Gareth S(2009), Future play: recreation and land use, *Land Use Policy* 26, pp 326- 335.

Zamani farahani, H, Ghazali M (2008), Residents attitudes and perception toward tourism development: A case study of masooleh, iran, *tourism management* 29, pp 1233- 1236.

Archive of SID